

Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége

HÍRLEVÉL
2005/1.

Hírek, közérdekű információk, rövid tájékozatók a MOKSZ 2004. évi munkájáról

Tartalomjegyzék

1. Hagyományos és virtuális könyvtárak csatája	3
2. Felhívás! Könyvtári akkreditált kurzus	4
3.	5
4. Bőrgyógyászat	5
5. Diabetológia	7
6. Hírek	7

1. Hagyományos és virtuális könyvtárak csatája

Az internetes keresőjéről ismert Google a legnagyobb amerikai bibliotékák könyveit tervezi tömegesen feltenni a világhálóra. A hagyományos könyvtárak törhetik a fejüket: milyen választ adjanak a kihívásra.

"A most tervezett virtuális könyvtár mérete megdöbbentő, ám hozzá hasonló, de szerényebb méretű elektronikus társai már az internet őskorában is léteztek" - helyezi összefüggéseibe a hírt Bánhegyi Zsolt szakíró, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára számítógépközpontjának vezetője. Az amerikai Sergey Brin és Larry Page, a Google internetes keresőoldal alapítói karácsony előtt jelentették be: világszerte látogatható virtuális olvasóterem megteremtésén tevékenykednek. "Egyetemista kori álmunk fog teljesülni" - nyilatkoztak arról, hogy a következő tíz évben digitalizálják a Harvard, a Michigani és a Stanford Egyetem bibliotékája, illetve a New York-i Közkönyvtár állományának egy részét (mintegy 15 millió kötetet), és azt a Google rendszerén belül ingyenesen kereshetővé teszik. Ez nemcsak mennyiségi, hanem minőségi különbség is ahhoz képest, hogy a klasszikus világirodalomnak időközben 6267 kötetét felölelő amerikai Project Gutenberget már 1971-ben létrehozták, amikor a világháló még gyerekcipőben járt. Magyarországon az első ilyen, viszonylag nagy gyűjtemény az 1994-ben alapított, szépirodalmat, humán és reál tudományokat egyaránt hozzáférhetővé tevő Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK), most éppen több mint 2 ezer kötetnyi anyagával. Három évre rá alakult a méreteiben immár hasonló Neumann-ház, amely másképp veszi számba állományát, és ma mintegy 60 ezer verset, novellát és más irodalmi és tudományos egységet tárol digitálisan.

A virtuális könyvtárak terjeszkedése azzal függ össze, hogy a világhálónak köszönhetően az információnak egyre inkább házhoz kell mennie. Mint Kate Wittenbergnek, a New York-i Columbia Egyetem elektronikus kiadványok csoportja vezetőjének 2004-es felmérése megerősítette: az amerikai egyetemisták legfontosabb kutatási forrása az internet lett. Ám már az európai, így a magyar diákokra is jellemző, hogy első útjuk saját gépükhöz vezet, s csak akkor mennek el a könyvtárba, ha a hálón nem találnak megfelelő forrásra. A MEK is illusztrálja a fejlődést: tavaly novemberben naponta csaknem tízezren látogatták, vagyis az érdeklődés az előző évinek a duplája lett.

"A hagyományos könyvtár elveszítette monopóliumát, és versenyhelyzetbe került, meg kell küzdenie az olvasókért" - vonja le a következtetést Moldován István, a MEK vezetője. Egyelőre a tradicionális intézmények kezére játszik, hogy a kortárs művek hálóra viteléhez a szerzői jog tulajdonosának beleegyezése szükséges. Ez a megkötés érinti persze a Google-projektet is, azaz az említett könyvállományból csupán a legalább hetven éve halott szerzők alkotásait tudják beszkenyelni, bármi mást csak külön engedéllyel (a többi alkotót továbbra is csak kézbe véve lehet olvasni). Igaz, a technika lehetővé teszi azt a kompromisszumot is, hogy egy mű elektronikus nyomtatásvédővel kerüljön fel a hálóra, megakadályozva a szöveg házi sokszorosítását.

Bármily meglepő, a versenyhelyzetből a hagyományos bibliotékák éppen az elektronikus könyvtárak segítségével szeretnének győztesen kikerülni. "Szívesen vennénk a Google megkeresését" - mondta a HVG-nek Elke Barbara Peschke, a berlini Humboldt Egyetem könyvtárának munkatársa, aki szerint "kiváló reklám lenne, ha a gyűjtemény értékes darabjai a szélesebb nyilvánosság elé kerülnének, hiszen ezután minden bizonnyal a könyvtári olvasók száma is megugrana".

A "régimódi bibliotékának" ugyanakkor a HVG által megkérdezett szakértők szerint olyan megőrző "könyvmúzeumnak" kell maradnia, mint eddig, sőt e feladatát a világhálóra is ki kell terjesztenie. Hiszen az internet tartalmának évente nagyjából a fele kicserélődik; értékes, máshol nem publikált anyagok tűnnek el. "Előkészítés alatt álló szolgáltatásunk az angol nemzeti könyvtár, a British Library mintájára a hazai megjelenésű online - vagyis nem

papíron, hanem az interneten hozzáférhető - elektronikus könyvek, tanulmányok kötelességhalmait fogja archiválni" - vázolja a nemzeti könyvtárak új feladatát Berke Barnabásné, az OSZK főosztályvezetője. Már készül a jogszabály, amely a kötelességhalm fogalmát az elektronikus dokumentumokra is kiterjeszti.

A papírtalanításra a maguk módján a könyvtárak is rásegítenek. A nagyok már maguk is digitalizálnak - így hozta létre például 2004-ben az OSZK a Hungarológiai Alapkönyvtárat. 58 ezer oldalnyi könyvet kínálva nyilván jó néhány külföldön élőknek spóroltak meg egy budapesti utat.

A bibliotékák digitális gyűjteménye akár adu is lehet a versenyhelyzetben. 24 órával a Google bejelentése után az 1996-ban alapított, a web értékesnek tartott elektronikus dokumentumait archiváló amerikai, de az Egyesült Államok határain kívülre is tekintő Internet Archive hírül adta: tíz amerikai és külföldi gyűjteménynek - egyebek között a torontói és a kínai csöcsiangi egyetem könyvtárának - milliárdnyi, már digitalizált könyvét engedni majd ingyen közszemlére.

A könyvtárakra az elektronikus dokumentumok növekvő fontossága miatt is új feladatok várnak. "Az otthoni internet-hozzáférés helyett a könyvtárakat kellene támogatni, mert akinek arra sincs lehetősége, hogy számítógépet vegyen, azt is megilleti, hogy információhoz jusson" - véli Bánhegyi Zsolt, utalva arra, hogy a könyvtár mindenki előtt nyitva áll, akár irodalomra vagy szakfolyóiratokra vágyik, akár ügyintézéshez van szüksége dokumentumokra. Az embereket tehát olyan környezetben kell várni, ahol szívesen elvannak. Pesten ilyenek tartják a nemrég felújított Központi Szabó Ervin Könyvtárat is, melyet olvasói az újonnan kialakított nagyobb terek miatt "biblioplázának" is neveznek, már csak azért is, mert az olvasótermekbe - ellentétben más, ma még szigorúbb könyvtárakkal - a látogatók italt is bevihetnek, és ott akár a telefonjukat is használhatják.

Sindelyes Dóra

2. Felhívás! Könyvtári akkreditált kurzus

Kedves Kollégák,

A Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára 2005. február 4. és április 1. között (minden pénteken) újra elindítja az "Interaktív tudományos forráskutatás elektronikus könyvtári környezetben, publikációs stratégiák és segédeszközök" című akkreditált kurzusát. Az összesen 9 modulból álló 30 órás képzés díja 45 000 Ft, melyre a NKÖM támogatás igénybe vehető.

A tanfolyam vizsgával zárul, amelyről a résztvevők államilag elismert (eng. sz.: 30/30/29/2001) igazolást kapnak.

Kedvcsinálónak, íme a kurzus témakörei:

- * Az internet
- * Bibliográfiától a teljes szövegű adatbázisokig és integrált forráshelyekig
- * Elektronikus könyvek és folyóiratok
- * Tudományometriai alapismeretek
- * A publikációs stratégia, publikációs segédeszközök
- * Interaktív tájékoztatás és forráskutatás

Minden érdeklődőt szeretettel várunk, aki szeretné elektronikus könyvtári ismereteit bővíteni, továbbfejleszteni.

3.

4. Bőrgyógyászat

A bőrgyógyászat /dermatologia/ – és vele a nemikórtan, valamint a kozmetológia – igazi jelentőségét még szakorvosok, egészségügyi felső vezetők előtt is sajnálatosan és károsan elfedi a "kis szakma" minősítés. A mindenféle betegek nagyobb részének ugyanis bőrbaja, bőrelváltozása is van, amelyek közül számos valamely népbetegség, halálos kór és/vagy több évtizedes kinszenvedés velejárója, betegnek, orvosnak egyaránt kereszt /crux medicorum/.

Mindez nem véletlen, hiszen a bőrünk /cutis, dermis, integumentum commune/ a külvilággal elsődlegesen, sokrétűen és közvetlenül érintkező, legnagyobb felületű szervünk, mely az életünk minden szakaszában önfeláldozóan "szolgál és véd", miközben fertőződik, sérül, pusztul és megújul.

A gyógyító munkát nehezíti, hogy valamely kóroki tényező számos bőrelváltozás képében mutatkozhat, és egy-egy bőrelváltozásnak számos oka lehet. Gyakran a károsító hatások láncolata kuszálja össze az állandóan módosuló, keveredő bőrfolyamatokat. Jellegzetes példa, amikor egy túlérzékeny /allergiás, atópiás/ alkatú személy izzadékony, kidörzsölt lába előbb gombás fertőzés, majd baktériumos felülfertőzés /superinfectio/, esetleg társuló vegyszerhatás kapcsán ekcémásodik, ez utóbbi testszerte szóródik /disseminatio/, majd a viszketés miatti kivakarás további szövődmények /complicatio/ forrása lesz, félrevezetően háttérbe szorítva az elsődleges kórokat /etiológiát/.

A bőrbetegségeknek, a belbetegségek bőrtüneteinek színes kavalkádjában történő eligazodást nem kevésbé nehezítik a szerzői- és fantázianevekkel díszített feltevések, tudományos következtetések, tünetegyüttesek /syndromák/ és ötletes osztályozások /classificatiók/, vagy éppen a beavatkozási /iatrogen,nosocomialis/ ártalmak.

Így csupán a bőrgyógyászati bűvárkodásban való elinduláshoz – leginkább a könyvtári munkához – szánhatjuk szerény segítőül ezt a szűkre szabott latin-magyar szakszókincs válogatást.

Használatához elsősorban arra hívnánk fel a figyelmet, amire maguk a bőrgyógyászok is leginkább támaszkodnak. Ez pedig a bőrön kirajzolódott "kórkép" egységnyi részleteinek, az úgynevezett elemi jelenségeknek gyűjteménye.

Közülük az "elsődlegesek": a folt /macula/, a csalángöb /urtica/, a sejtes beszűrődés /papula/, a göbcse /tuber/, a csomó /nodus/, a daganat /tumor/, a hólyagcsa /vesicula/, a hólyag /bulla/ és a gennyhólyag /pustula/. Ezekből az idősülés, váladékvesztés, bevérzés, sérülés, fertőződés vagy hegesedés, gyógyulás következtében jönnek létre a másodlagos elemi jelenségek: a bőrsorvadás /atrophia/, a kivakarás /excoriatio/, a gócos felhámhiány /erosio/, a fekély /exulceratio, ulcus/, a berepedés /fissura/, a szarupikkely /squama/, a pörk /crusta/, az idült lobos hámvaskosodás /lichenificatio/ és a heg /cicatrix, keloid/.

Az elemi jelenségek a bőrelváltozások egyezményes jelei, ha úgy tetszik kódjai, a szakterület alapfogalmai, a szaknyelv alapszavai, amelyekkel közérthetően és jó közelítéssel írhatók le a kórállapotok és azok változásai. Nélkülözhetetlen eszközei a szakterületi tájékozódásnak, tanulásnak, kutatásnak, a bőrgyógyászati kórismének /diagnosis/ és a kórfolyamatok megkülönböztetésének /differential diagnosis/, a kezelés /therapia/ megítélésének, az orvosok

együtműködésének /consultatio/. Rájuk épül a bőrbetegségek alaktana /morphologia/, kórszövettana /pathohistologia/, küllemi csoportosítása, besorolása /pl.:vesiculo-bullosus vagy erythemato-squamosus kórképek/, mely utóbbi hasonlóan értékes, mint a kóroki, kórerediti alapon történő osztályozás /pl.:allergiás, autoimmun, fertőző, sérülésszerű, stb. eredetű kórképek/.

Lássuk most már a leggyakoribb és/vagy legjelentősebb bőr- és nemibetegségek magyar nevének orvosi/latin megfelelőjét!

abscessus – tályog
acne/akne – pattanás
allergén -- allergiás állapotot létrehozó anyag vagy tényező
allergia -- a szervezet külső és belső hatásokra, ingerekre adandó válaszának, reakciójának megváltozása; túlérzékenység
alopecia /areata/ – /foltos,gócos/ kopaszság
angioma – érdaganat
angulus infectiosus oris – szájzugi kipállás
arteriosclerosis obliterans – elzáródásos verőér-keményedés, -meszesedés
basalioma – alapsejtes bőrrák
candidosis – sarjadzó/élesztő gombás fertőzés
carbunculus – összefolyt kelések
clavus – tyúkszem
comedo – faggyúdugasz,miteszter
condyloma – függőly /vírusos növedék/
decubitus – felfekvés
dermatitis – bőrgyulladás
dermatomyositis – a bőr- és izomszövet súlyos, autoimmun eredetű gyulladása
ephelis – szeplő
erysipelas – orbánc
fibroma – kötőszöveti rostdaganat
focus – góc
folliculitis – szőrtüszőgyulladás
furunculus – kelés
gangraena – üszkösödés
gonorrhoea – tripper
haematoma – véromlenny
helminthiasis – férgesség
herpes simplex – vírusos hólyagcsás
bőrkiütés
herpes zoster – övsömör
hyperkeratosis – szarutúltengés
icterus – sárgaság
impetigo – ótvar
intertrigo – hajlati kipállás
keratoacanthoma – szarusodó bőrdaganat

keratosis – szarusodás
leukoderma – bőrfehéredés /festékhiány/
lichen – viszkető, jellegzetes, gyulladásszerű papulák csoportjai
lipoma – zsírdaganat
lupus erythematosus – súlyos autoimmun betegség, jellegzetes bőrelváltozásokkal
lupus vulgaris – közönséges bőrfarkas /börtuberkulózis/
lymphoma – nyirokszöveti daganat
melanoderma – bőrfestékes foltok
melanoma – rosszindulatú festékes bőrdaganat
miliaria – izzadási utáni apró papulák, hólyagcsák
morsus insecti – rovarcsípés
mycosis interdigitalis – ujjközi gombásodás
naevus pigmentosus – festékes anyajegy
necrosis – elhalás
onychomycosis – körömgombásodás
pediculosis – tetvesség
pemphigus – súlyos, hámbeli hólyagos, immuno-allergiás bőrbetegség
pemphigoid – idült, hámalatti hólyagos, immuno-allergiás bőrbetegség
phlebothrombosis – visszérrögösödés
phlegmone – kötőszöveti tovakúszó gennyedés
praecancerosis – rákelőző állapot
pruritus – viszketés
psoriasis – pikkelysömör
pityriasis – korpázón hámló gócos bőrelváltozás
pityriasis versicolor – az egyik leggyakoribb bőrfertőzés,a "napgomba"
purpura – apró bőr- és nyálkahártyavérzés
rosacea – rózsás, borvirágos idült bőrgyulladás az orron, arcon
rubeola – rózsahimlő

sarcoma – rosszindulatú kötőszöveti daganat
scabies – rühösség

spinalioma – tüskésfejtes bőrrák
scleroderma – a bőrt elkeményítő, majd sorvasztó immuno-allergiás gyulladás
syndroma postthromboticum – visszérrögösödést követő tünetegyüttes
syphilis – szifilisz
teleangiectasia – hajszálértágulat
thrombophlebitis – vérrögös
visszérgyulladás

seborrhea – a faggyúképződés zavarán alapuló bőrfolyamat
sensibilisatio – /túl/érzékeny válás
tinea – gombás fertőzés
ulcus cruris – lábszárfekély
unquis incarnatus – benőtt köröm
urticaria – csalánkiütés
varicella – bárányhimlő
verruca – vírusos szemölcs
vasculitis – érgyulladás
varicositas – visszérbetegség
vitiligo – foltos, gócos bőrfehéredés

Három alapvető rövidítés:

AIDS /acquired immunodeficiency syndrome/ – szerzett immunhiányos tünetcsoport/állapot
HIV /human immunodeficiency virus/ – emberi immunhiányt okozó vírus
STD /sexually transmitted diseases/ –nemi úton terjedő betegségek

Végül – fontos kiegészítésként – legyen szabad jónéhányunk zseniális polihisztor tanítómesterének, prof. dr. Pastinszky Istvánnak a dr. Rácz István professzorral közösen írt, a "Belbetegségek bőrtünetei" című könyvét ajánlanom, amelyből az informatika, a könyvtáros szakma kiválóságai is jószívvél okulhatnak.

Dr Rózsa György
főorvos

5. Diabetológia

6. Hírek

❖ A Kórház című lapban elindult egy orvosi könyvtárosi kérdésekkel foglalkozó cikksorozat...

❖ Informed honlap

Az InforMed portál az első magyar egészségügyi website, amely a Pro Patiente adatbázisára építve a Melania Kft-vel együttműködésben jött létre. Az egyetemekkel, szakmai szervezetekkel, társaságokkal és kollégiumokkal, továbbá a betegszervezetekkel és alapítványokkal való állandó kapcsolatnak köszönhetően a szakmai oldalakon kizárólag orvosi szempontból korrekt, lektorált anyagok találhatóak.

Nyitott egészségügyi-orvosi portál, amely számos kapcsolódó site-tal rendelkezik. A kapcsolódó oldalak külön szakterületeket dolgoznak fel (pl. májbetegség, AIDS, inkontinencia), és az érdeklődők igénye szerint körük folyamatosan bővül.

A kapcsolódó site-okon egységes, szinonima-szótárral támogatott keresőrendszer segíti a kívánt információhoz való gyors hozzáférést.

Az orvosi könyvtárak számára hasznos, mivel hozzáférést nyújt minden magyar nyelvű orvosi szakfolyóirathoz.

- ❖ A Könyvtárellátó Kht. és a Magyar Televízió létrehozta „A Nagy Könyv” című projektet. Ennek célja az, hogy újra divattá tegye az olvasást. A program 2005 márciusától december 17-ig tart. Rendszeres TV műsorok, saját internetes oldal, valamint ezekhez kapcsolódó könyvtári és iskolai események szólítják játékba a magyar lakosságot. A könyvtárak több ponton csatlakozhatnak a projekthez: promóciós anyagok, valamint a „Nagy Könyv” szavazólapjainak és szavazóládájának elhelyezése, olvasókörök, író-olvasó találkozók megrendezése, a „Nagy Könyvhöz” kapcsolódóan műveltségi vetélkedők szervezése, külön olvasósarok berendezése a „Nagy Könyv” TOP 100 művének számára. Ez ugyanakkor a könyvtárfejlesztésre is lehetőséget jelent: a NKÖM támogatja a TOP 100 listán szereplő könyvek beszerzését, a Programiroda nyújt segítséget az olvasókörök megszervezéséhez, a vetélkedők nyerteseinek ajándékot biztosít. További felvilágosításért a **Könyvtárellátó Kht. Nagy Könyv Programirodához** (1134 Budapest Váci út 19. Tel.: 06-1-3492101 / 164m) fordulhatnak, vagy az info@anagykonyv.hu e-mail címen érdeklődhetnek.